

DOI: 10.31548/hspedagog14(2).2023.29-38

УДК 378.14.014.13

ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО КЕРІВНИКА СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**ГРЕЧАНИК Н. І.**, доктор педагогічних наук,

професор кафедри управління та освітніх технологій

Національний університет біоресурсів і природокористування УкраїниE-mail: grechanikn@nudip.edu.ua

Анотація. Керівник сучасного закладу освіти в умовах соціально-економічних і військово-політичних викликів має володіти стресостійкістю, вміннями оперативно та адекватно реагувати на змінні обставини у професійній діяльності, ефективно попереджати й розв'язувати конфлікти, організовувати й здійснювати профілактику психо-емоційного вигорання учасників освітнього процесу, володіти навичками саморегуляції, толерантності тощо. Тому, в цьому контексті особливої ролі для керівника-освітянина набуває емоційно-етичне лідерство, маркерами якого виступають його моральність, внутрішня культура, здатність приймати адекватні до ситуації управлінські рішення та діяти відповідно до норм професійної етики. Означене вище взаємозумовлено не тільки необхідністю успішного виконання функціональних обов'язків, які покладено на керівника, але й необхідною розбудовою оптимально-комфортних взаємин в колективі з усвідомленням значущості всієї специфіки професії, і власного пріоритетно-лідерського місця і ролі в ній. У статті визначено та обґрунтовано за окремими аспектами сутнісно-змістову характеристику емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти. Основними методами дослідження стали теоретичні методи: аналіз та систематизація результатів наукових розвідок із питань сутнісно-змістової характеристики емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу. Узагальнення характеристики емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти, дозволило конкретизувати такі його складові: емоційна стійкість, емоційний інтелект та етична компетентність. Запропоновано авторське визначення поняття «емоційно-етичне лідерство керівника сучасного закладу освіти», що потрактовується як комплекс здатностей усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність суб'єктів і систем у соціумі і професійному середовищі, конструктивно і безпечно взаємодіяти з колегами, а також ефективно та переконливо залучати зацікавлених осіб до освітнього процесу на засадах партнерства.

Ключові слова: емоційно-етичне лідерство, емоційний інтелект, етична компетентність, емоційна стійкість, комунікативні здібності.

Актуальність (Introduction). Необхідність в ефективній організації та управлінні освітньої діяльності в умовах повномасштабної війни, яку розпочала росія на території України, актуалізували нагальну потребу визначити пріоритетними заходи зі створення безпечного освітнього простору, надання психологічної та соціальної підтримки всім учасникам освітнього процесу, збереження і відновлення їхнього психо-емоційного здоров'я.

Саме керівники сучасних закладів освіти міцно тримають освітянський стрій разом із представниками державної влади, органами управління освітою та з іншими суб'єктами громадськості й бізнес структур, приймають рішення щодо дієвого впровадження в практику діяльності установ інноваційних форм, методів, технологій розвитку та управління закладами освіти на засадах партнерства, людиноцентризму, гуманістичних тенденцій і демократизації трудових відносин.

© Гречаник Н. І.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 14(2) 2023

Важливо зазначити, що сучасний керівник закладу освіти є носієм і транслятором організаційних змін, який формує нові підходи до вирішення проблем, пропагує нові цінності серед колег, готовий боротися з труднощами для досягнення поставлених цілей [4, с. 134].

Крім того, керівник сучасного закладу освіти в умовах соціально-економічних викликів і воєнного стану має володіти стресостійкістю, швидко реагувати на зміни у перебігу професійної діяльності, діяти на випередження й ефективно розв'язувати конфлікти та здійснювати профілактику професійного вигорання всіх учасників освітнього процесу, володіти здатністю до саморегуляції та толерантністю в комунікативній площині.

У зв'язку з вищезазначеним для керівника сучасного закладу освіти особливої значущості набуває емоційно-етичне лідерство, що, з одного боку виступає показником його громадянського, національно-патріотичного та загальнолюдського ядра, а з іншого – є маркером його моральності, внутрішньої культури, здатності приймати адекватні до виробничої ситуації управлінські рішення та діяти відповідно до норм професійної етики, що взаємозумовлено не тільки спрямованістю на успішне виконання функціональних обов'язків, які покладені на нього, але й розбудовою взаємин на засадах моральності й духовності з усвідомленням значущості своєї професії і власного пріоритетно-лідерського місця в ній.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Багато вітчизняних і зарубіжних учених (В. Андрущенко, М. Барбер, Н. Беннетт, О. Брюховецька, Ф. Вудз, П. Гронн, Л. Даниленко, Д. Дьюк, С.Калашнікова, К. Лейтвуд, Ю. Молчанова, П. Плошай, Дж. Спілейн та ін.) приділяли увагу дослідженню проблематики лідерства в управлінні системою освіти. Особливе місце в контексті досліджуваної проблеми

відіграють результати наукових розвідок І. Зязюна, Ю. Конаржевського, О. Савченко, О. Сазонової та ін., які визначали лідерство як важливу професійно зорієнтовану якість керівника сучасного закладу освіти.

Системний підхід у пізнанні механізму впливу емоцій на різні аспекти діяльності особистості та успішність відповідних адаптаційних процесів загалом та у професійній діяльності зокрема застосовували Ф. Василюк, Л. Занюк, П. Сімонов та ін.

Крім того, результатом наукових розвідок І. Андрєєвої Г. Гарднера, В. Зарицької, Д. Карузо, Дж. Майєра та ін., є опис емоційного інтелекту, як важливої якості сучасного керівника закладу освіти.

Відтак, аналіз наукових розвідок, згаданих авторів, дозволяє стверджувати про частково-фрагментарний характер висвітлення сутнісно-змістової характеристики емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти і потребує актуальної інтепретації та конкретизації відповідно до нинішніх військово-політичних реалій України та повоєнного відновлення в перспективі, що, своє чергою, зумовлює окреслення прогностичних напрямів подальших досліджень у межах означеної теми статті.

Мета (Purpose) полягає в уточненні й деталізації сутнісно-змістової характеристики емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти та привернення уваги науково-педагогічних працівників ЗВО до необхідності уточнення й добору дієвого теоретично-практичного супроводу формування досліджуваної якості управління-освітянина в умовах соціально-економічних викликів і воєнного стану в Україні.

Методи (Methods). Досягненню окресленої мети сприяло застосування комплексу методів дослідження: аналіз, систематизація та узагальнення наукових першоджерел із окремих аспектів

сутнісно-змістової характеристики емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти.

Результати (Results). Аналізуючи низку досліджень щодо ключової сутності поняття «лідерство», нам важливо зазначити, що це складний соціально-психологічний процес котрий побудований на впливі особистого авторитету однієї людини на модель поведінки інших. Як відомо, лідерство керівника закладу освіти ґрунтується на взаємній довірі та високому рівні відповідальності у взаєминах між ним і колегами, завдяки чому особистісні й професійні характеристики трансформуються в лідерські якості, що, своєю чергою, дозволяють вибудувати власний стиль комунікації з іншими на основі авторитету та взаємовпливу, підкреслюючи глибоку зацікавленість у розвитку потенціалу кожного учасника колективу.

Слід відмітити, що лідерство, передусім, дозволяє підвищити ефективність управлінських дій керівника в таких аспектах: визначення мети, координація зусиль співробітників, оцінка результатів їхньої роботи, забезпечення групової синергії, обстоювання інтересів групи за її межами, прогностичне визначення перспектив, мотивування діяльності кожного через призму власного прикладу, впевненість, уміння вести працівників за собою.

Отже, лідерство є персоніфікованою формою соціального контролю та інтеграції всіх механізмів і способів психо-емоційного впливу керівника закладу освіти для досягнення максимального ефекту в управлінні людськими ресурсами. Саме тому, на наш погляд, успішна діяльність сучасних закладів освіти України в непередбачуваних умовах воєнного стану значною мірою залежить від комплексу лідерських якостей їхніх керівників, особливо емоційно-етичного лідерства.

В пов'язаності з вищезазначеним, емоційно-етичне лідерство особистості керівника загалом розуміється як

здатність усвідомлення власних почуттів та емоцій, потреб; здатність керувати власними емоційними станами, організовувати і здійснювати конструктивно та безпечно взаємодію з учасниками освітнього процесу; здатність усвідомлювати та цінувати взаємодію людей і систем у глобальному світі.

Звідси, ми уточнюємо трактуємо досліджувану якість стосовно керівника сучасного закладу освіти як комплекс здатностей управлінця-освітця усвідомлено поцінювати взаємозалежність суб'єктів і систем у соціумі і професійному середовищі, конструктивно і безпечно взаємодіяти з колегами, а також ефективно та переконливо залучати зацікавлених осіб до освітнього процесу на засадах партнерства і власного прикладу.

У продовження висвітлення результатів наукових розвідок у контексті досліджуваної проблеми проаналізуємо окремі аспекти щодо сутнісної характеристики емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти та конкретизуємо структурну будову феномену з оперттям на непередбачувані виклики сьогодення в яких змушені функціонувати вітчизняні освітні установи, а їх очільники набувати необхідних ефективних управлінських здатностей.

Так, дослідниця Г. Лапшинська у своїх працях представила емоційну стійкість як інтегративну властивість індивіда, що характеризується поєднанням емоційно-вольових, інтелектуальних і мотиваційних складових діяльності фахівця, що сприяє успішному досягненню поставлених цілей за складних життєвих обставинах [2, с. 81].

Також, слушною, на наш погляд, є позиція вітчизняних учених Н. Дмитріюка та Н. Кордунової, які відзначають, що становлення емоційної стійкості особистості здійснюється в процесі її адаптації до складних ситуацій і діяльності та є захисним потенціалом який виражається у збереженні результативної діяльності при впливі різних стресових

факторів. Саме від емоційної стійкості залежать адаптаційні здібності індивіда до складних і непередбачуваних стресових ситуацій. Як дестабілізуючий і деструктивний фактор професійної діяльності може виступати емоційна нестійкість особистості керівника-освітянина [3, с. 134].

Тому вважаємо, що однією зі складових емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти є емоційна стійкість, яку трактуємо як інтегральна якість особистості, що дозволяє зберігати емоційну стабільність при дії емоціогенних подразників чи обставин. Зокрема, емоційна стійкість полягає в умінні проявляти наполегливість, емоційну саморегуляцію, що сприяє досягненню комплексної успішності у професійній діяльності керівника закладу освіти.

Очевидно, що в контексті більшої конкретизації ролі емоційної стійкості особистості яка передбачає саморегуляцію емоційних проявів як складової емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти є потреба в детальному аналізі поняття «емоційний інтелект», що узагальнено розуміється нами як здатність усвідомлення особистістю власних емоцій через здатність ідентифікувати почуття інших комунікантив і проявляти емпатійність по відношенню до них. Звідси, вважаємо, що ця властивість відноситься до особистісно-професійних і є надзвичайно важливим механізмом у прийнятті дієвих рішень керівником сучасних закладів освіти в нинішніх реаліях.

З наукової позиції сучасних учених Н. Дмитріюка та Н. Кордунової, емоційний інтелект є найголовнішою складовою життєдіяльності індивіда, що відкриває шлях до самопізнання та сприяє правильному розумінню емоцій інших, умінню адекватно на емоційному рівні реагувати на конкретні обставини [3, с. 137].

Інші дослідники Є. Клопота та О. Околович трактують емоційний інтелект, як суб'єктивний психологічний ресурс особистості, що потребує постійної цілісної рефлексивної праці стосовно саморозвитку і ґрунтується на здатності до самопізнання і емоційного самоконтролю, вміннях і навичках проявляти свої почуття, розуміти емоційні стани інших людей [2, с. 81].

Своєю чергою, зарубіжний учений, психолог Д. Гоулман визначає п'ять компонентів емоційного інтелекту, а саме: самосвідомість (здатність розуміти власні почуття з високим рівнем самосвідомості, розрізняти їх вплив на інших людей і, відповідно, на виробничу продуктивність); саморегуляцію (здатність керувати своїми емоційними станами, або контролювати руйнівні імпульси та настрої в присутності інших і в різних ситуаціях); мотивацію (особиста потреба досягти поставленої мети та виявляти пристрасть до роботи з внутрішніх причин, які функціонують поза межами матеріального заохочення і займаного статусу); емпатію (здатність розуміти потреби та почуття інших і вміння ставитися до людей відповідно до їхніх емоційних реакцій) та соціальні навички (здатність будувати взаємини та керувати взаємодією з іншими людьми, знаходити об'єднуючі позиції для налагодження і розбудови стосунків) [1, с. 211].

Підсилюють розуміння емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти через аспект емоційного інтелекту наукові розробки Дж. Мейєра та П. Селовея в яких обґрунтовано модель цієї властивості котра містить відповідний рівень розвитку пізнавальних здібностей і вмінь особистості, що надає можливість індивіду здійснювати рефлексію власного емоційного стану та інших, а також контролювати свої емоції з метою досягнення успішної інтелектуальної діяльності, усвідомлювати роль емоційної сфери і можливості управляти її окремими структурними

компонентами [2, с. 83]. Як зазначає Е. Носенко, в сучасних умовах емоційний інтелект є формою вираження рефлексивної свідомості індивіда [1, с. 116].

З опертям на все вищезазначене, основою нашого структурування змісту емоційного інтелекту особистості є дво-хкомпонентна модель Д. Люсіна, яка охоплює: ідентифікацію й управління власними емоціями та розуміння й управління емоціями інших людей. При цьому, важливо, що здатність до розуміння емоцій означає те, що особистість, може встановлювати на власний розсуд факт наявності емоційного переживання у себе та іншого індивіда (комуніканта) або ідентифікувати емоцію, яку відчуває сам чи інша особистість, і знаходити та проявляти, з опертям на це, адекватне вербальне вираження та усвідомлювати й розуміти причиново-наслідкові зв'язки, що зумовили актуалізацію конкретного емоційного стану. Звідси, здатність до управління емоціями – це, передусім, контроль емоційного фону і за потреби вміння викликати появу та вияв того емоційного стану, який необхідний і раціонально виправданий у тих чи тих ситуаціях.

На нашу думку, ця модель може бути пріоритетною в процесі ефективної реалізації емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти в кризових реаліях воєнного стану.

Окрім того, І. Андрєєва, Р. Бар-Он, С. Дерев'яненко та ін. підкреслюють значущість зв'язку емоційного інтелекту особистості з розвитком її комунікативних здібностей. Саме компетентне спілкування містить в собі комунікативні здібності, знання, вміння та практичні навички, а також готовність людини взаємодіяти з іншими, адаптуватися до нових умов, зачасти непередбачуваних [5, с. 140].

Тому комунікативна функція емоційних виявів керівника сучасного закладу освіти є однією з головних, що надає йому можливість транслювати й передавати власні переживання колегам,

інформувати про своє ставлення до об'єктів, суб'єктів, процесів чи явищ за допомогою вербальних і невербальних засобів взаємодії.

Систематизуючи наукові позиції вчених у контексті досліджуваної проблеми, можемо зробити висновок, що всі вони тією чи іншою мірою відбивають інтерпретацію емоційного інтелекту особистості як показника емоційної складової професійної компетентності фахівця, тобто його здатності до пізнання себе та самоконтролю, вміння розуміти емоційні стани інших із метою прогностичного попередження та продуктивного розв'язання низки проблем у професійному середовищі і не тільки. Відповідно, емоційний інтелект, на наш погляд, є фактором забезпечення особистісного і професійного зростання керівника сучасного закладу освіти, що безпосередньо та дотично відбивається на ефективності діяльності конкретної установи.

Загальновизнано, що емоційні властивості особистості (емоційна збудливість, емоційна лабільність, емоційна в'язкість, емоційна чуйність, емпатія тощо) залежать від особистісно-психологічних та характерологічних її якостей, і в зв'язку з цим, особливу роль відіграє обізнаність сучасного керівника загалом щодо освітньої установи і зокрема щодо природи вияву й впливу цих якостей на характер і зміст своєї професійної діяльності.

Для керівника сучасного закладу освіти вміння управляти емоціями проявляються в рівновазі в процесі професійної діяльності, контролі емоційного стану під час прийняття рішень, виборі ефективної стратегії взаємодії з підлеглими в різних ситуаціях. На основі цього, вважаємо, що керівник сучасного закладу освіти має розуміти конкретні ситуації в умовах міжособистісної взаємодії в процесі реалізації професійних завдань і готовності їх вирішувати локально і в перспективі через призму емоційних перебігів комунікантів. Все це

потребує збереження емоційної саморегуляції, швидкого реагування на складні ситуації та здатність оперативно застосовувати відповідні практичні навички соціальної та психологічної адаптації за непередбачуваних обставинах.

У зв'язку з вищезазначеним, вважаємо за необхідне констатувати, що керівник сучасного закладу освіти має чітко усвідомлювати свої емоції та вищі почуття, володіти професійними компетентностями стосовно їх ідентифікації, здійснювати аналіз причин виникнення і прогнозування подальших наслідків відповідно до отриманих результатів.

Тому, значущою частиною професійної компетентності керівника закладу освіти є комплекс здатностей управляти емоційними станами та їх толерантними виявленнями, застосовувати інтегративні вміння і практичні навички психологічної та фізіологічної саморегуляції, що сприяють розвитку емоційної стійкості, волевої саморегуляції, здатності відновлювати власну емоційну врівноваженість, розуміти емоції інших людей, надавати їм відповідну емоційну підтримку за різних обставин. Все це є необхідною складовою емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти.

Зокрема діяльність керівника сучасного закладу освіти яка носить стійкі емоційно-інтелектуальні ознаки допомагає управлінцям краще планувати свою діяльність різними шляхами і способами, а саме: адаптовуватись до різних непередбачуваних ситуацій, добирати різні варіанти дій, аналізувати й застосовувати альтернативні рішення-інструменти, врівноважувати свій емоційний стан та інших співробітників тощо. Крім того, важливо зазначити, що без наявності емоційного інтелекту керівник-освітянин не зможе прийняти прикінцево правильне рішення етичного характеру в процесі управління освітньою діяльністю свого закладу в непередбачуваних і кризових ситуаціях зокрема, зумовлених військовою агресією росії.

Саме тому, особливе місце у професіограмі керівника сучасного закладу освіти займає етична компетентність, що розглядається, як здатність людини приймати відповідні рішення в процесі розв'язання проблем морального характеру та відповідний процес або механізми вирішення відповідних етичних питань [7].

Водночас, це здатність і готовність особистості виконувати завдання, засновані на правильній оцінці відповідних фактів на морально-етичних засадах [8].

Згідно з думкою Дж. Реста, існує чотири компоненти етичної компетентності особистості: моральне усвідомлення етичних проблем і ситуацій, моральне судження (здатність свідомо аналізувати характер діяльності людини, вирізнити її правильність чи хибність); моральна мотивація (потреба і бажання робити те, що є морально правильним); моральний характер (бути достатньо сильним і готовим виважено та свідомо діяти відповідно до загальноприйнятих моральних і етичних норм) [8].

Слід зазначити, що вітчизняний дослідник С. Ткаченко, пропонує такі компоненти етичної компетентності фахівця, а саме: потребово-ціннісний, що охоплює інтерес до професійної діяльності; змістовий, що характеризується володінням знаннями загальнонаукового та професійного характеру й етичними нормами; діяльнісний, що містить в собі вміння приймати рішення, вирішувати проблемні ситуації, використовувати етичні знання у професійній діяльності [6, с. 341].

Узагальнюючи вищезазначене щодо етичної компетентності особистості, як змістової характеристики емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу, можемо зробити висновки, що концентром етичної компетентності керівника є наявність таких якостей: відповідних знань про мораль-

ність, зокрема про її роль і місце у професійній діяльності; уявлень про морально-етичні аспекти професійної діяльності, її головні категорії та принципи, їхній зміст; комплексу здатностей адекватного застосування системи конкретних знань про способи та методи реалізації професійної діяльності відповідно до морально-етичних норм і правил професійної поведінки та актуальних вимог до індивідуально-професійних якостей, що пред'являються до керівника сучасного закладу освіти.

Як відомо, етичні знання існують у формі відображення об'єктивного світу в свідомості особистості за рахунок понять, суджень, теорій. Знання основних категорій етики, принципів моралі (гуманізму, оптимізму, колективізму, громадянськості та патріотизму) є спонукою до вчинення відповідних дій.

Крім того, етичні знання дозволяють сучасному управлінцю виявляти, аналізувати та виокремлювати базові етичні закономірності та на їхній основі професійні принципи та правила, які б забезпечували високоморальну поведінку та роботу керівника освітньої установи щодо створення комфортного і безпечного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Важливо усвідомлювати, що етичний стиль поведінки керівника закладу освіти проявляється через його здатність вирішувати нестандартні завдання і розв'язувати проблеми-виклики, мислити позитивно й масштабно, реально оцінювати себе та власні здібності, самостійно ухвалювати рішення, правильно оцінювати діяльність співробітників і партнерів згідно з морально-етичними правилами і принципами.

Звідси, дотримання керівниками сучасних закладів освіти професійних етичних норм та правил є необхідною умовою повноцінного функціонування освітніх систем та забезпечення цим важливої соціальної, культурної і духовної місії в сучасному суспільстві. Етична компетентність займає чільне місце в

процесі правильної постановки керівником освітнього закладу мети, завдань, вибір форм, способів та методів для партнерської взаємодії, допомагає відшукати правильну лінію в кожній унікальній ситуації.

Відтак, етична компетентність є складним та індивідуально-психологічним утворенням особистості на основі взаємоінтеграції теоретичних знань професійного характеру, ціннісних орієнтацій і практичних умінь етичного характеру керівника закладу освіти, а також індивідуально-професійних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, що забезпечують цим вибір етичної поведінки на свідомому рівні, яка віддзеркалює нормативно-етичні професійні засади та гуманістичну зорієнтованість.

Таким чином, емоційна стійкість, емоційний інтелект та етична компетентність утворюють сутнісно-змістовий динамічний конструкт емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти.

Висновки і перспективи (Discussion). У зв'язку з мінливими непередбачуваними обставинами, соціально-економічними викликами, що є похідними військових реалій в нашій країні відбувся перехід до нової структури та змісту освіти, що потребує підсилення людиноцентристської та компетентнісно зорієнтованої системи організації освітнього процесу з метою досягнення ефективної партнерської взаємодії, створення згуртованої спільноти творчих людей, утворення нової культури управління, лідерства та співпраці, і особливо збереження психологічного благополуччя в колективах і емоційного здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу.

В цьому контексті особливу роль відіграє емоційно-етичне лідерство керівника сучасного закладу освіти, що є комплексом здатностей усвідомлювати та поціновувати взаємозалежність

суб'єктів і систем у соціумі і професійному середовищі, конструктивно і безпечно взаємодіяти з колегами, а також ефективно та переконливо залучати зацікавлених осіб до освітнього процесу на засадах партнерства.

Своєю чергою, розвиток емоційно-етичного лідерства керівника сучасного закладу освіти через призму окремих структурних сегментів (емоційна стійкість, емоційний інтелект та етична компетентність), водночас, є запорукою його психічного здоров'я.

Отже особливої ролі для керівника-освітянина набуває емоційно-етичне лідерство, маркером якого виступають його моральність, внутрішня культура, здатність приймати адекватні до ситуації управлінські рішення та діяти відповідно до норм професійної етики, що взаємозумовлено не тільки необхідністю успішно виконувати багатофункціональні обов'язки, які покладені на нього, але й розбудовувати взаємини в колективі з усвідомленням значущості своєї професії, і власного пріоритетно-лідерського місця в ній на засадах моральності й духовності.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробленні комплексної методики формування емоційно-етичного лідерства для керівників сучасного закладу освіти.

Список використаних джерел:

1. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера. Харків: Наш формат, 2019. 288 с.
2. Клопота Є. А., Околович, О. С. Емоційний інтелект як компонент професійної компетентності педагогів інклюзивних груп закладів дошкільної освіти. Психологічний часопис, 7, 2(46), 2021. С. 79-87.
3. Кордунова Н. О., Дмитріюк, Н. С. Емоційна стійкість як важлива складова особистості у період фахової підготовки. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Том. VI. Психологія обдарованості, 17, 2020. С. 129-138. Режим доступу: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v6/i17/17.pdf>

4. Нестуля С.І. Поняття лідерської компетентності сучасного менеджера: збірник наукових праць «Витоки педагогічної майстерності». 2018. Випуск 21. С 133-137

5. Пухно С. Емоційна стійкість як складова емоційно-етичної компетентності майбутніх вчителів. Актуальні питання природничо-математичної освіти: збірник наукових праць. МОН України, СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. Вип. 2 (20). С. 136–143.

6. Трубавіна І., К. Каліна, Л. Цибулько, Н. Могильова, В. Іванчук. Цінність і шляхи забезпечення безперервної освіти в умовах воєнного стану. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: зб. тез IV Міжнародної науково-практичної конференції, 13 – 14 травня 2022 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль : Вектор, 2022. С. 340 – 343.

7. Emery Sr, E. (2016). Ethical Behavior, Leadership, and Decision Making (Doctoral dissertation, Walden University).

8. Institute for Ethical Leadership. (2016). "The Ethical Leadership Scale". Accessed on 15 June, 2017 at <http://www.ethicalleadership.com/EthicalLeadershipScales.html>

9. Гречаник Н. І. Емоційно-вольові основи культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. Вип. 1 (95). С. 159–169.

10. Гречаник Н. І. Рефлексія у формуванні культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 27. Т. 2. С. 132–140.

References

1. Houlman D., Boiatsis R., Makki E. (2019) *Emotsiinyi intelekt lidera* [Emotional intelligence of a leader]. Kharkiv : Nash format. [in Ukrainian]
2. Klopota Ye. A., Okolovych, O. S. (2021) *Emotsiinyi intelekt yak komponent profesiinoi kompetentnosti pedahohiv inkliuzyvnykh hrup zakladiv doshkilnoi osvity*. [Emotional intelligence as a component of professional competence of teachers of inclusive groups of preschool education institutions.] *Psykhologichnyi chasopys*, 7, 2(46), 79-87. [in Ukrainian]
3. Kordunova N. O., Dmytriuk, N. S. (2020) *Emotsiina stiiikist yak vazhlyva skladova osobystosti u period fakhovoi pidhotovky* [Emotional stability as an important component of personality in the period of professional training]. *Aktualni problemy psykhologii: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Tom. VI. Psykhologhiia obdarovanosti*, 17, 129-138. [in Ukrainian]
4. Nestulia S.I. (2018) *Poniattia liderskoi kompetentnosti suchasnoho menedzhera* [The concept of leadership competence of a modern manager]: *zbirnyk naukovykh prats «Vytoky pedahohichnoi maisternosti»*. Vyp. 21, 133-137. [in Ukrainian]
5. Pukhno S. (2022) *Emotsiina stiiikist yak skladova emotsiino-etychnoi kompetentnosti maibutnykh vchyteliv* [Emotional stability as a component of the emotional and ethical competence of future teachers] // *Aktualni pytannia pryrodnycho-matematychnoi osvity : zbirnyk naukovykh prats / MON Ukrainy, SumDPU imeni A. S. Makarenka*, Vyp. 2 (20), 136–143. DOI: 10.5281/zenodo.7445928. [in Ukrainian]
6. Trubavina I., K. Kalina, L. Tsybulko, N. Mohylova, V. Ivanchuk (2022) *Tsinnist i shliakhy zabezpechennia bezperervnoi osvity v umovakh voiennoho stanu* [The value and ways of ensuring continuous education in the conditions of martial law]. *Tsinnisni oriientyry v suchasnomu sviti: teoretychnyi analiz ta praktychnyi dosvid: zb. tez IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 13 – 14 travnia 2022 roku, m. Ternopil. TNPU im. V. Hnatiuka. Ternopil : Vektor*, 340 – 343. [in Ukrainian]
7. Emery Sr, E. (2016). *Ethical Behavior, Leadership, and Decision Making* (Doctoral dissertation, Walden University).
8. Institute for Ethical Leadership (2016). "The Ethical Leadership Scale". Accessed on 15 June, 2017 at <http://www.ethicalleadership.com/EthicalLeadershipScales.html>
9. Hrechanyk N.I. (2020). *Emotsiino-volovi osnovy kulturolohichnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovoi shkoly* [Emotional and volitional foundations of cultural competence of future primary school teachers]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, Vyp. 1 (95), 159-169 [in Ukrainian]
10. Hrechanyk N.I. (2020). *Refleksiiia u formuvanni kulturolohichnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovoi shkoly* [Reflection in the formation of cultural competence of future primary school teachers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, Vyp. 27, T. 2, 132–140 [in Ukrainian]

EMOTIONAL AND ETHICAL LEADERSHIP OF THE HEAD OF A MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION

Hrechanyk N. I.

Abstract. *In the context of socio-economic challenges, the head of an educational institution must have stress resistance, respond promptly and adequately to changing circumstances of professional activity, effectively prevent and resolve conflicts and prevent professional burnout of participants in the educational process, and have the ability to self-*

© Гречаник Н. І.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 14(2) 2023

regulate and tolerate. Therefore, in this context, emotional and ethical leadership plays a special role for the head of a modern educational institution, which is an indicator of his/her morality, internal culture, ability to make adequate management decisions and act in accordance with the norms of professional ethics, formed abilities not only to successfully perform functional duties assigned to him/her, but also to build relationships with awareness of the importance of his/her profession and his/her priority leadership position in it. The article defines and substantiates in some aspects the essential and substantive characteristics of the emotional and ethical leadership of the head of a modern educational institution. The main research methods were theoretical methods: analysis and systematization of the results of scientific research on the essential and substantive characteristics of the emotional and ethical leadership of the head of a modern institution. Having analyzed the essential and substantive characteristics of the emotional and ethical leadership of the head of a modern educational institution, the following components were determined: emotional stability, emotional intelligence, ethical and leadership competence. The author's definition of the concept of emotional and ethical leadership of the head of a modern educational institution is proposed, which we interpreted as the ability to realize and appreciate the interdependence of people and systems in the world, to interact constructively and safely with colleagues, as well as to involve others in the educational process on the basis of partnership.

Keywords: *emotional-ethical leadership, emotional intelligence, ethical and leadership competence, emotional stability, communication skills.*